

godine. Kroz cijelo razdoblje autor prati utjecaje vanjskih činilaca na autonomistički pokret, posebno utjecaj postupnog ujedinjavanja Italije na stavove dalmatinskih autonomaša. Svaki pomak u zaokruživanju cjelovitosti teritorija Kraljevine Italije ima svoj odraz u razmišljanjima i političkim nazorima autonomaša, a prvenstveno se očituje jačanjem talijanskog krila stranke nasuprot dalmato-slavenkom. Svaki na svoj način i talijanski i hrvatski nacionalni pokret utjecali su na slabljenje regionalno-nacionalnog razmišljanja koje se u jednom trenutku stvorilo.

Treći dio, *Rasap*, prati slabljenje autonomističkog pokreta kojemu Zadar ostaje glavno središte i njegovo konačno usmjeravanje prema talijanskom nacionalizmu. Postupna identifikacija s talijanskim nacionalnim pokretom očita je doduše već u prethodnom razdoblju, od vremena ratova za ujedinjenje Italije, no u ovom razdoblju ona dominira. Ta identifikacija dosiže svoj vrhunac kod pokreta mladih talijanskih radikala u Zadru na početku XX. stoljeća. Prihvaćanjem talijanskog nacionalizma autonomistički pokret gubi članstvo koje se nije moglo poistovjetiti s talijanskim identitetom, ali gubi i svoju bit jer prestaje biti regionalni pokret. Ostaci autonomista utapaju se među talijanskim irendentistima. Njihovo djelovanje u službi talijanskog nacionalizma imalo je jaki utjecaj na međunarodne ugovore i razgraničenja nakon I. svjetskog rata.

Vrandečićeva studija o dalmatinskom autonomističkom pokretu utemeljena je na pomnom istraživanju arhivske građe. Pogled na autonomistički pokret iznutra, te neomotivno i objektivno rasuđivanje autora o njemu, vrijedne su novine koje ova knjiga donosi. Uz to svakako valja istaknuti sustavnu analizu ideja, sa svim finim razlikama i promjenama, odlične portrete vodećih ličnosti u pokretu, te lakoću praćenja i uklapanja širih trendova u političkom životu druge polovice XIX. i početka XX. stoljeća. Knjiga je pisana jasnim i jednostavnim stilom, s klasičnom dramskom strukturom, što je čini privlačnom za čitanje kako stručnjacima, tako i široj javnosti.

ZDRAVKA JELASKA MARIJAN

Juraj KOLARIĆ, *Katoličko dječičko društvo u Zagrebu (1855.-1945.)*, Hrvatski zemljopis - Naklada dr. Feletar, Zagreb, 2001., 336 str.

Nova knjiga uglednoga hrvatskog crkvenog povjesničara i teologa prof. dr. J. Kolarića *Katoličko dječičko društvo u Zagrebu (1855.-1945.)*, objavljena je u nizu "Bibliotheka historia croatica", u nakladi renomiranog izdavača "Hrvatski zemljopis - Naklada dr. Feletar".

Njemački svećenik Adolf Kolping, jedan od najistaknutijih predstavnika socijalnog katoličanstva u XIX. st., začetnik je ideje o osnivanju dječičkih društava, odnosno društava za kalfe (pomoćnike). Njegovo nastojanje oko poboljšanja društvenog položaja djetića nije ostalo bez odjeka. Hrvatska je bila jedna od prvih zemlja, izvan njemačkoga govornog područja, u kojoj su zaživjele Kolpingove socijalne ideje. Prvo Katoličko dječičko društvo (KDD) osnovano je u Zagre-

bu 1855. godine. Osim u Zagrebu, djetićka su društva djelovala i u drugim gradovima u Hrvatskoj (Varaždin, Osijek, Požega, -akovo i dr.). Društvo je uspješno djelovalo punih devedeset godina.

Autor je, poštujući kronologiju zbivanja, podijelio knjigu u četiri osnovna dijela: 1. "Osnutak Katoličkog djetićkog društva u Zagebu 1855. godine", 2. "Ustroj, uprava i djelovanje", 3. "Katoličko djetićko društvo u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj (1941.-1945.)" i 4. "Osvrt i zaključci". Prva su tri dijela podijeljena u više poglavlja i potpoglavlja u kojima se sustavno obrađuju pojedina pitanja iz povijesti Društva.

U prvom je dijelu opisan život i rad A. Kolpinga, te utemeljenje KDD u Zagrebu. U sklopu svoje razgranate djelatnosti "otac djetića", kako su suvremenici nazivali Koplina, poduzeo je veliko putovanje po Europi, te je tom prilikom posjetio i Zagreb (1856.). Kolpingu je pošlo za rukom da u relativno kratkom vremenu organizira brojna djetićka društva. Svojim neumornim radom uspio je svoje ideje proširiti ne samo u europskim zemljama, nego i u onim prekontinentalnim. Danas, stoljeće i pol nakon prvih koraka u osnivanju djetićkih društava, velika Kolpinška obitelj obuhvaća oko 400.000 članova na svim kontinentima.

Drugi dio knjige, podijeljen u šest poglavlja, predstavlja jezgru čitavoga autorovog istraživačkog rada u sagledavanju povijesti KDD-a. Prikazan je rad i ustroj Društva, te čitav niz posebnih pitanja: vjersko i karitativno djelovanje, te zabavni, kulturni i športski život. Autor se, također, nije ustručavao prikazati i neka sporna pitanja odnosa KDD-a prema šegrtima (naučnicima).

U trećem je dijelu prikazan rad KDD-u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj. Ratni vihor u kome se našla Hrvatska nije poštediti ni djetićko društvo. U devedesetoj godini svoga postojanja Društvo je moralo prekinuti svoj rad.

Tijekom vladavine totalitarnoga komunističkog sustava KDD nije mogao obaviti svoje djelovanje. Nakon uspostave samostalne Republike Hrvatske, Društvo je, prilagođeno potrebama suvremenoga načina života, počelo oživljavati svoj rad i ponovno tražeći svoje mjesto u velikoj Kolpinškoj obitelji.

Pišući povijest KDD-a, prof. Kolarić se služio ne samo relevantnom znanstvenom i publicističkom literaturom, te suvremenim tiskom, nego i dosad nekorištenim arhivskim gradivom. Da bi na što plastičniji način prikazao djelovanje KDD-a, autor je opremio knjigu brojnim slikovnim materijalom, te faksimilima najvažnijih isprava i dokumenata.

Rezimirajući u četvrtom dijelu knjige svoje istraživačke rezultate o KDD-u, prof. Kolarić je s pravom naglasio, da su upravo njegov nastanak i djelovanje najbolji dokaz da je Katolička crkva, u doba rađanja modernoga industrijskog društva, imala sluha za socijalno i radničko pitanje, pokušavajući ga riješiti na kršćanskim načelima.

Za očekivati je da će ova vrsno napisana znanstvena knjiga imati širokog odjeka ne samo među povjesničarima, nego i svim ljubiteljima dobrog štiva, te da će biti poticaj za daljnja istraživanja nepoznatih stranica hrvatske povijesti.

ZLATKO MATIJEVIĆ